

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเสร็จแล้ว จึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๑.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัย ได้แจกแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ๒๔๐ รูป เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วได้วิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ดังนี้

ก. สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ นักเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒๐ ส่วนเพศชาย จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘๐ ด้านอายุ มีอายุ ๑๐-๑๑ ปี จำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔๐ ส่วนอายุ ๑๒-๑๓ ปี จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๖๐ ด้านระดับการศึกษา มีระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๐ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๕๓ คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๓.๘๐

ข. ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ตามความคิดเห็นของนักเรียน

สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีทั้งในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารและนักเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ในภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภาพ : นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ด้านกายภาพ :การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ข้อบริเวณโรงเรียนไม่มีสิ่งเสียดิต อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด นักเรียนชาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมาคือโรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนที่เหมาะสม นักเรียนชาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อโรงเรียนมีพระพุทธรูปศาสนาสุภาพิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ที่เหมาะสม นักเรียนชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

เมื่อพิจารณาด้านนักเรียนหญิง พบว่า :ด้านกายภาพ ข้อบริเวณโรงเรียนไม่มีสิ่งเสียดิต อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด นักเรียนหญิงมีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือข้อโรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน ที่เหมาะสม นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อโรงเรียนมีพระพุทธรูปศาสนาสุภาพิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติด ตามที่ต่างๆ ที่เหมาะสม นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

๒. ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน :นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน :การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน ส่วนใหญ่ได้รักษาศีล ๕ และข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีการประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมาคือข้อโรงเรียนส่งเสริมให้มีการยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม นักเรียนชาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน มินิสัยใฝ่รู้ สู้งาน นักเรียนชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

เมื่อพิจารณาด้านนักเรียนหญิง พบว่า :ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหาร และนักเรียน ข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน ส่วนใหญ่ได้รักษาศีล ๕ นักเรียนหญิงมีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือข้อโรงเรียนส่งเสริมให้มีการยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม และข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีการประหยัด ออม ถนอมใช้เงินและสิ่งของ นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วน

ชื่อก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหาร ไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

๓. ด้านการเรียนการสอน :นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า นักเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี การเรียนการสอน :การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ชื่อนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมาคือข้อการจัดการเรียนการสอนเน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดแบบมีเหตุผล ถูกวิธี เข้าใจ และรู้คุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง (โยนิโสมนสิการ) นักเรียนชาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนส่วนชื่อนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด เดือนละ ๑ ครั้ง นักเรียนชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

เมื่อพิจารณาด้านนักเรียนหญิง พบว่า :ด้านการเรียนการสอน นักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง นักเรียนหญิงมีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือข้อการจัดการเรียนการสอนเน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดแบบมีเหตุผล ถูกวิธี เข้าใจ และรู้คุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง (โยนิโสมนสิการ) นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

๔. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ : นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า นักเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ด้านกิจกรรมประจำวันพระ : การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ข้อใส่เสื้อสีขาวทุกคน และข้อทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมาคือข้อสวดมนต์แปล นักเรียนชาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนส่วนชื่อนักเรียนมีสมุดบันทึกความดี นักเรียนชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

เมื่อพิจารณาด้านนักเรียนหญิง พบว่า : ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ข้อทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์ นักเรียนหญิงมีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือข้อสวดมนต์แปล นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อนักเรียนมีสมุดบันทึกความดี นักเรียนหญิงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

๕. ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ : นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า นักเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ มีความคิดเห็นต่อการบริหาร

โรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพุทธ : การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำ ข้อมีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมาคือคือนักเรียนทำงานหรือกิจวัตรประจำวันโดยยึดหลักทำแต่ความดี ไม่ทำชั่วและทำจิตใจให้ผ่องใส นักเรียนชาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนคือนักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสหรือกิจกรรม นักเรียนชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

เมื่อพิจารณาด้านนักเรียนหญิง พบว่า : ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพุทธ ข้อมีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนหญิงมีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือคือนักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วนคือนักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสหรือกิจกรรม นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ค. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี

การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำ มีปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำที่สอดคล้องตามหลักไตรสิกขา ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภาพ : มีปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำที่สอดคล้องตามหลักไตรสิกขา คือ

๑) โรงเรียนมีการจัดทำป้ายโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ป้ายคติธรรม ป้ายคำขวัญ ป้ายคุณธรรมจริยธรรมในสถานที่ต่างๆ ที่เหมาะสม

๒) โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนที่เหมาะสม

๓) โรงเรียนมีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน ที่เหมาะสม

๔) โรงเรียนมีพระพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ที่เหมาะสม

๕) สภาพโรงเรียนมีความสะอาด สงบ ร่มรื่น ใกล้ชิดธรรมชาติ ทำให้จิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญาช่วยพัฒนาการเรียนรู้

๖) โรงเรียนมีสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น หนังสือ ตำราเรียน ธรรม วิดีทัศน์ เป็นต้น ที่เหมาะสม

๗) บริเวณโรงเรียนไม่มีสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

๒. ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหาร และนักเรียน : มีปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำที่สอดคล้องตามหลักไตรสิกขา คือ

- ๑) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ส่วนใหญ่ได้รักษาศีล ๕
- ๒) โรงเรียนส่งเสริมให้มีการยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม
- ๓) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหาร ไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ

- ๔) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีการประหยัด ออม ถนอมใช้เงินและสิ่งของ
- ๕) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มินิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก

๓. ด้านการเรียนการสอน : มีปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำที่สอดคล้องตามหลักไตรสิกขา คือ

- ๑) การจัดการเรียนการสอนเน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดแบบมีเหตุผล ถูกวิธี เข้าใจ และรู้คุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง (โยนิโสมนสิการ)
- ๒) มีการนำหลักพระพุทธธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- ๓) ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง
- ๔) นักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด เดือนละ ๑ ครั้ง
- ๕) นักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๔. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ : มีปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำที่สอดคล้องตามหลักไตรสิกขา คือ

- ๑) ใส่เสื้อสีขาวทุกคน
- ๒) ทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์
- ๓) นักเรียนมีสมุดบันทึกความดี
- ๔) สวดมนต์แปล

๕. ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ : มีปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำที่สอดคล้องตามหลักไตรสิกขา คือ

- ๑) นักเรียนมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงและมีกิริยามารยาทเรียบร้อย น่ารัก
- ๒) นักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสหรือกิจกรรม
- ๓) นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคนสามารถควบคุมตนเองได้ทั้งทางกายและ

วาจาและใจ

- ๔) นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและงานที่ได้รับมอบหมาย
- ๕) นักเรียนทำงานหรือกิจวัตรประจำวันโดยยึดหลักทำแต่ความดี ไม่ทำชั่วและทำจิตใจให้ผ่องใส
- ๖) นักเรียนเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน
- ๗) นักเรียนสอบได้ธรรมศึกษาเป็นอย่างน้อย
- ๘) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

๕.๑.๒ สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน ที่มีความเชี่ยวชาญการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว จึงได้ดำเนินการสังเคราะห์ จัดกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ ตามหลักไตรสิกขา ผลการสังเคราะห์ ตามขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนนี้สรุปจากข้อมูลจากภาคสนามที่ได้จากวิธี “สำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ ประชุม กลุ่มย่อยในพื้นที่ และประชุมเชิงปฏิบัติการ” เพื่อทราบประเด็นที่เกี่ยวกับอุปสรรคปัญหาต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านบุคลากร และ ๔) ด้านงานทั่วไป สรุปว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีพบว่า มีปัจจัยทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ในเชิงบวกนั้นสิ่งที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ ได้แก่ การเอาใจใส่ดูแลของผู้บริหาร คณะครู นักเรียนและผู้ปกครอง รวมทั้งการส่งเสริมจากพระสงฆ์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงพุทธ โดยมีการนำหลักพุทธธรรมและหลักวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ในขณะที่ปัจจัยเชิงลบ ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารงานทั่วไป โดยในด้านวิชาการนั้นยังขาดการบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นๆ นักเรียนขาดความสนใจในรายวิชาพระพุทธศาสนา ด้านงบประมาณยังขาดการบริหารงบประมาณที่นำมาใช้ในกิจกรรมเชิงพุทธ เนื่องจากโรงเรียนมีความปรารถนาที่จะบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมมากกว่าการจัดกิจกรรมเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง ด้านบุคลากร พบว่า ทั้งครู นักเรียนยังไม่ให้ความสนใจและเรียนรู้ในเชิงพุทธอย่างต่อเนื่อง ส่วนด้านบริหารงานทั่วไปนั้นยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำในระดับน้อย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี มีประเด็นในการอภิปรายผลจำแนกเป็นรายด้าน (ตามปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และตามหลักไตรสิกขา) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีระดับความคิดเห็นมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านกิจกรรมประจำวันพระ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลตามการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

เพื่อให้ได้มาซึ่งภาระงานบทบาทหน้าที่ของครู ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา วิเคราะห์จากแหล่งเรียนรู้หลายแห่งด้วยกัน เช่น จากระเบียบ กฎหมาย เอกสารงานวิจัย รายงานวิจัย เป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาระงานของครู ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำได้ ๕ ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ต่อจากนั้นผู้วิจัยจึงนำไปจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์และเครื่องมือแบบสอบถามความคิดเห็นของครู ผู้บริหาร และนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ๘ แห่ง ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ เมื่อประมวลผลจากสถิติแล้ว ปรากฏผลการศึกษาวิเคราะห์ ที่สามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภาพ : การบริหารงานของครู ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ชาย ด้านกายภาพ ข้อบริเวณโรงเรียนไม่มีสิ่งเสียดัด อบอุ่น สิ่งมอมเมาทุกชนิด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อโรงเรียนมีพระพุทธรูปศาสนาสุภาพิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

หญิง ด้านกายภาพ ข้อบริเวณโรงเรียนไม่มีสิ่งเสียดัด อบอุ่น สิ่งมอมเมาทุกชนิด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อโรงเรียนมีพระพุทธรูปศาสนาสุภาพิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

๒. ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน : การบริหารงานของครู ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ชาย ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหาร และนักเรียน ข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน ส่วนใหญ่ได้รักษาศิล ๕ และข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีการประหยัด ออม ถนอมใช้เงินและสิ่งของ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ สู้อยาก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

หญิง ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหาร และนักเรียน ข้อครู ผู้บริหาร และนักเรียน ส่วน

ใหญ่ได้รักษาศีล ๕ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหาร ไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

๓. ด้านการเรียนการสอน : การบริหารงานของครู ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ชาย ด้านการเรียนการสอน ชื่อนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด เดือนละ ๑ ครั้ง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

หญิง ด้านการเรียนการสอน ชื่อนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

๔. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ : การบริหารงานของครู ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ชาย ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ชื่อใส่เสื้อสีขาวทุกคน และชื่อทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อนักเรียนมีสมุดบันทึกความดี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง

หญิง ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ชื่อทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อนักเรียนมีสมุดบันทึกความดี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง

๕. ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ : การบริหารงานของครู ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ชาย ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ ชื่อมีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อนักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสหรือกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

หญิง ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ ชื่อมีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนชื่อนักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสหรือกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

๕.๒.๒ อภิปรายผลตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

เพื่อให้ได้มาซึ่งการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ผู้วิจัย จึงได้นำหลักไตรสิกขามาวิเคราะห์เพื่อกำหนดการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในแต่ละด้านออกเป็นข้อๆ เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ หลังจากนั้น จึงนำกรอบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ มาสังเคราะห์รวมกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำของหลักไตรสิกขาในแต่ละด้าน จนครบ ๓ ด้าน ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา สามารถสรุปผลการ

สังเคราะห์ปัจจัยที่ผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักไตรสิกขา และอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

๑. ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมีผลดี

๒. สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย แม้ความสุขความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจ ยิ่งกว่านั้นปัญญาจะเจริญออกมาได้ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหา เอาใจใส่ มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ทอดทิ้ง ยิ่งเรื่องที่ดีหรือพิจารณานั้นยาก หรือละเอียดลึกซึ้งก็ยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่านไม่พลุ่งพล่าน กระวนกระวาย คือ ต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุได้และมองเห็นทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้วจึงเป็นฐานะที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล

๓. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญาซึ่งมีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่า จะมีปัญญาชี้แนะ หรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาคือติดอยู่ พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะปัจจัยที่มีผลการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา จึงมีผลสรุปดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภาพ : ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ควรจะศึกษา วิเคราะห์ปรัชญาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ เพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาการสอน กำหนดเป้าหมาย ทิศทางการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ กำหนดคุณภาพและผลลัพธ์ของผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่พึงประสงค์ วางกรอบการจัดการเรียนการสอนเพื่อบรรลุเป้าหมายคุณภาพที่กำหนดไว้ และร่วมกำหนดกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

๒. ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ควรจะศึกษา วิเคราะห์เป้าหมายคุณภาพผู้เรียนและหลักสูตรโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ เพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาการสอน จัดเนื้อหาหลักสูตรตรงตามความต้องการและความถนัดของนักเรียนแต่ละระดับชั้น จัดทำแผนการสอน ปรับปรุงเนื้อหาวิชาหลักสูตรครอบคลุมสาระหลักสูตร ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขอบข่ายหลักสูตรที่กำหนดไว้ และประเมินผลการสอนนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน

๓. ด้านการเรียนการสอน : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ควรจะจัดทำแผนการเรียนรู้และคู่มือการเรียนการสอนในแต่ละวิชา จัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายหลักสูตร บันทึกหลังการสอน สรุปและรายงานผลการเรียนและการสอน และวิเคราะห์ผลการสอนและใช้เพื่อปรับปรุงการวางแผนการสอนอย่างต่อเนื่อง

๔. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ควรจะจัดการเรียนการสอนปัจจุบันโดยเน้นวิชาการเป็นหลัก จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งเนื้อหาและวิธีการ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และจัดกิจกรรมโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

๕. ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ควรจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายยืดหยุ่น เน้นทักษะการแสวงหาความรู้ ใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนและผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก นำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน อุทิศตนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม และประสานความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ ในชุมชน มีส่วนร่วมและให้ความสนับสนุนการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภาพ : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ต้องมีการคิดวิเคราะห์ การจัดทำป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ ป้ายคติธรรม ป้ายคำขวัญ ป้ายคุณธรรมจริยธรรมในสถานที่ต่างๆ ที่เหมาะสม การประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน ที่เหมาะสม มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน ที่เหมาะสม มีพระพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาژهธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ที่เหมาะสม สภาพโรงเรียนมีความสะอาด สงบ ร่มรื่น ใกล้ชิดธรรมชาติ ทำให้จิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญาช่วยพัฒนาการเรียนรู้ โรงเรียนมีสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น หนังสือ ตำราเรียนธรรม วิดีทัศน์ เป็นต้น ที่เหมาะสม และบริเวณโรงเรียนไม่มีสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

๒. ด้านพฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ต้องมีการคิดวิเคราะห์ ว่า ทำอย่างไร ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ส่วนใหญ่จะได้รักษาศีล ๕ โรงเรียนส่งเสริมให้มีการยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหาร ไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีการประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ และครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน

๓. ด้านการเรียนการสอน : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ต้องมีการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนเน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดแบบมีเหตุผล ถูกวิธี เข้าใจ และรู้คุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง (โยนิโสมนสิการ) มีการนำหลักพระพุทธธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง นักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด เดือนละ ๑ ครั้ง และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๔. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ต้องมีการวิเคราะห์ทำอย่างไรให้ครู ผู้บริหาร และนักเรียนใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์ นักเรียนมีสมุดบันทึกความดี และสวดมนต์แปล

๕. ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ : ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ต้องคิดวิเคราะห์ว่าทำอย่างไร นักเรียนจะมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงและมีกีฬามารยาทเรียบร้อย น่ารัก นักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสหรือกิจกรรม นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคนสามารถควบคุมตนเองได้ทั้งทางกายและวาจาและใจ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนทำงานหรือกิจวัตรประจำวันโดยยึดหลักทำแต่ความดี ไม่ทำชั่วและทำจิตใจให้ผ่องใส นักเรียนเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน นักเรียนสอบได้ธรรมศึกษาเป็นอย่างน้อย และมีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี” ผู้วิจัย ได้ใช้ประชากร คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ในแต่ละโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดนนทบุรี ดำเนินการศึกษาวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ถ้าใครสนใจทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง ปัจจัยที่ผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ เป็นต้น ก็ควรจะทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. ควรจะศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดปัจจัยที่ผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ เพื่อนำไปใช้ในการประเมินการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ต่อไป

๒. ควรจะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาปัจจัยที่ผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำแบบต่างๆ เพื่อให้ได้วิธีการพัฒนาที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้พัฒนาผู้บริหาร ครูผู้สอน และ

นักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

๓. ควรจะทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ
ในโรงเรียนอื่นๆ ที่นอกเหนือจากจังหวัดนนทบุรี เพื่อเปรียบเทียบผลและนำผลมาใช้วางแผน
พัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำต่อไป